

AZ EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEMI KÖNYVTÁRÁNAK SZÖVEGES BESZÁMOLÓJA A 2004. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSI ÉVRŐL

I. Az Egyetemi Könyvtár szakmai feladatellátásának általános értékelése

Az Egyetemi Könyvtár 2004. évi feladatait a 2004 januárjában elkészített, és az egyetem vezetése által jóváhagyott, *Javaslat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára működési rendszerének és funkciójának átalakítására* című dokumentumban rögzítettek szerint végezte. A könyvtár fejlesztését és tevékenységét hosszabb távon – előreláthatólag 2008-ig – meghatározó stratégiai terv időarányos végrehajtása érdekében 2004-re tervezési, személyzeti, pénzügyi és szponzorálási, könyvtárszakmai, beruházási és felújítási, raktárrendezési és szállítási, tudományos és programszervezői feladatok meghatározása mellett határidőre és névre szóló feladatterv készült, amely a korábbi évek könyvtári munkatervét helyettesítette. A feladattervben rögzítettek végrehajtásáról az alábbiak szerint számolunk be.

1. Tervezett intézkedéseink hatékonyságát befolyásolták azok a pénzügyi és munkaügyi szempontok, amelyek miatt egyes személyi vonatkozású döntések nem valósulhattak meg, illetve – az ismert munkaügyi per miatt – még most is függőben vannak.
  - ♣ Az előre nem tervezett HEFOP pályázaton való részvételünk a nyár folyamán több vezető munkatárs energiáját lefoglalta és idejét igénybe vette, ám ezáltal a tervezettnél hamarabb készült el a hosszabb távú fejlesztési koncepció, amely később még használható lesz.
  - ♣ Az Egyetemi Levéltár előre nem látható azonnali költöztetésének igénye az év utolsó negyedében befolyásolta a könyvtár fejlesztési munkálatait és megváltoztatott korábban tervezett sorrendiségeket.
  - ♣ Ezzel egyidőben más tervezett munkák késedelmet szenvedtek.
2. A fentieket figyelembe véve annyi biztosan kijelenthető, hogy a rendkívül nehéz anyagi és személyi feltételek közepette a tervezett fejlesztési és átalakítási munkák döntő többségét megvalósítottuk. Átalakult a könyvtár szervezeti felépítése és egy évi tapasztalat alapján hatékonyabbnak minősíthető. A beruházások között új, korszerűsített elhelyezést kapott az alapkatalógus és elfogadható módon tudtuk elhelyezni a tárgyszó katalógust is. Történelmi léptékű változást hajtottunk végre a volt nagyolvasó terem új funkciójának kialakításával. E munka még nem fejeződött be, de már láthatóan körvonalazódik új szerepe. Elképzeléseink realitása csak az idei beruházások megvalósítása után és a programok megkezdődése után, 2005 végén mérhető majd fel.
Az új olvasói terekben - az olvasószolgálat folyamatos működtetése mellett – több szabadpolccal és némileg korszerűsített körülmények

között vehetik igénybe a szolgáltatásokat az olvasók. A galériák megközelíthetőségének nehézsége akadályozza a szabadpolcok jobb kihasználását, s megállapítható, hogy messze nem elegendő, s nem elég modern még az az állomány, amely az olvasók és kutatók rendelkezésére áll. A szabadpolcos állomány számítógépes feldolgozása a munkatársak óriási erőfeszítésével jó iramban és folyamatosan történt, illetve történik.

Megvalósult a portaszolgálat átalakítása információs szolgálattá, és ez számos gyakorlati, elhelyezési probléma ellenére is sikeres változtatásnak minősíthető. Hasonlóan pozitív az Informatikai és Hírközlési Minisztérium támogatása révén az előcsarnokban megnyílt E-Magyarország pont, amelynek szolgáltatásai igen népszerűek.

Az új könyvtári marketinggel foglalkozó szakember munkába állásával és más kollégák segítségével nagymértékben javult az intézmény kulturális propagandája, a budapesti kulturális életbe való bekapcsolódása. Régóta tervezett szórólapok, propagandaanyagok, képeslap sorozat készült el, végső fázisába jutott a könyvtári alapítvány létrehozása, amelyek nélkülözhetetlenek egy 21. századi könyvtár működésében. E területen is az igazi áttörés 2005-ben remélhető a díszterem folyamatos nyitva tartása után. Itt jegyzendő meg, hogy 2004-ben megrendezett kiállításaink a szakmai körökben minden esetben nagy sikert arattak. Ugyanakkor látogatottságuk változó arányú volt, ezért a jövőben pontosan át kell gondolni és tudatosan tervezni kell azt, hogy mely kiállításokat mikor és mennyi időre rendezünk, kapcsolódva az egyetemi és budapesti kulturális programokhoz is. Hasonlóan jó visszhangja volt a 2004 tavaszán tartott nemzetközi könyvtári konferenciáknak.

Az év egyik legjelentősebb eredménye, hogy néhány kolléga óriási erőfeszítésével a tervezettnél korábban befejeződött az 1801 előtti könyvtári dokumentumok teljes leválogatása és új, végleges helyükön való elhelyezése. Az állomány mennyisége, elsősorban a 18. század tekintetében a vártnál is nagyobb lett. A kéziratokat és aprónyomtatványokat most nem számolva 73 700 egységből álló régi állományunk, két osztály kezelésében, fizikailag három elkülönített raktárban, valamint a műemlék raktárban és a díszteremben található és nyugodtan kijelenthetjük nem csak hazai, de európai mértékben is különleges nemzeti kulturális érték. E mennyiséget egészíti ki az ELTE más könyvtáraiban található még legalább 8000-10000 hasonló dokumentum, amelynek őrzéséhez, tisztításához, restaurálásához, korszerű eszközökkel való feldolgozásához joggal igényelhetünk speciális állami támogatást. E témakörhöz tartozik, hogy egy fővel bővítettük restauráló műhelyünket és 2004-ben befejeződött a teljes 16. századi állomány tisztítása, illetve elsődleges állományvédelme. A díszteremben a bejárattal szemben lévő falon elhelyezett könyvek tisztítását is elvégezték.

Informatikai fejlesztésekre elsősorban pályázati pénzekből és kisebb mértékben saját bevételből került sor, amelyek megfeleltek a fejlesztési tervben jelzetteknek, de látható, hogy a további fejlesztések, elsősorban az olvasói terekben elengedhetetlenek. Részben ide kapcsolódik, hogy jelentős digitalizálási program valósult meg könyvtárunkban és a digitalizált kódexek immár a hálózaton is elérhetők. Jelentősen javult és folyamatosan korszerűsödött az egyetemi könyvtári honlap formája és tartalma egyaránt. A hagyományos szolgáltatások mellett immár rendszeressé vált az új típusú szolgáltatások működése, így digitális másolatok készítése, újabban színes másolatok készítése stb.

Az egységes egyetemi közgyűjteményi koncepció tervének megvalósítását felgyorsította, hogy 2004 végéig az Egyetemi Levéltárnak el kellett hagynia a Ludovika téri épületet és részben az Egyetemi Könyvtárban kerül elhelyezésre. A legértékesebb forrásanyagok elhelyezése céljából az alagsori tömör raktárban három, elkülöníthető polc sort kellett a Levéltár céljaira kiüríteni, s ezt a munkát az eredetileg tervezettek mellett, illetve helyett kellett elvégezni. A levéltári munkatársakat a volt büfé felújított irodahelyiségében helyezzük el.

A fejlesztési program néhány pontja részben az objektív változások következtében, valamint szubjektív okokból nem valósult meg. Jelentős problémának tekinthető, hogy az új munkaköri leírások nem készültek el időben, amelynek oka a vezető munkatársak egyéb, főleg pályázati feladatokkal való leterheltsége is volt, valamint az, hogy a nagy átalakítások következtében év közben is folyamatosan változtak a munkatársak feladatai. Ennél jelentősebb hiányosság, hogy a tervezetthez képest nagy a lemaradás a revíziós munkák befejezésében. Nem kezdődött meg az alapkatalógus digitalizálásra való előkészítése, az erre vonatkozó tervezésben is van elmaradásunk. Nem jutottunk előbbre az egyetemen belüli elkerülhetetlen gyűjtőköri egyeztetésben.

A változtatásokkal kapcsolatban két negatív tapasztalatot feltétlenül ki kell emelni. A jelentős fejlesztéssel megvalósított EISZ kabinet jelenlegi helyén nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket és használata igen csekély. A kabinetben idén először bekapcsolódtunk a BTK doktori képzésébe, ami pozitív változás, de az előbbi tényeken mégsem módosít. E tények okait reálisan kell megvizsgálnunk és gyorsítani kell a kabinet új elhelyezésére vonatkozó korábbi terveink megvalósítását.

Negatívumként, de a változások elkerülhetetlen velejárójaként kell megemlítenünk, hogy a 2004. évi óriási belső költöztetések, leválogatások következtében az 1801 után keletkezett dokumentumok, különösen a szakjelzetes anyagok raktári rendje jelentősen megbomlott, igen sok anyag ideiglenes helyre került és a raktári rend helyreállítása, illetve a szükséges átrendezések elvégzése az egyik legfontosabb feladatunkká vált.

II. Az Egyetemi Könyvtár 2004. évi működésének fontosabb adatai

A könyvtári állomány gyarapodása

Beszerzési mód	Darab	Az összeshez viszonyítva százalékban	Érték	Az összeshez viszonyítva százalékban
vétel	764	16,6 %	3.338.295 Ft	27,9 %
cseré	156	3,4 %	580.280 Ft	4,8 %
ajándék	2.231	48,8 %	5.311.440 Ft	44,4 %
kötelespéldány	1.408	30,8 %	2.723.560 Ft	22,7 %
egyéb	17	0,4 %	20.880 Ft	0,2 %
Összesen	4.576	100 %	11.974.455 Ft	100 %

Az Egyetemi Könyvtárba 2004-ben beérkezett dokumentumok darabszáma az előző évihez viszonyítva némi növekedést (mintegy ötszáz kötet), ám a beszerzett dokumentumok értéke jelentős csökkenést (több mint három és félmillió forint) mutat. Mint az a részletező táblázatból is kiderül, a növekedés elsősorban az ajándék címen beérkezett műveknek köszönhető, s a vásárlás útján beszerzett dokumentumok részarányának terhére történt a gyarapodás: 2003-ban a beérkezett művek 42 százalékát szerezte be a könyvtár vásárlás útján, 2004-ben pedig mindössze 16,6 százalékát. Amennyiben a beérkezett dokumentumok értékét nézzük, ez az arány még rosszabb: 2003-ban a beérkezett művek 64 százaléka, 2004-ben pedig mindössze 27,9 százaléka. Az ajándék címen beérkezett kötetek növekedése elsősorban a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásának, illetve az ELTE Ajtósi Dürer-sori könyvtárának átszervezéséből adódó fölös példányok átvételének köszönhető. A 2003-ban és 2004-ben történt támogatási elvonások miatt lemondott idegen nyelvű standing order rendelések, valamint a nemzetközi cserét akadályozó postaköltség csökkentésének kényszere – az egyébként is évek óta csökkenő tendenciát mutató – külföldi könyvrendelések mértékét és arányát óriási mértékben redukálta: 2003-ban a beérkezett dokumentumok 53 százaléka volt idegen nyelvű, 2004-ben pedig mindössze 20,8 százalék. A csökkenés olyan mértékű, amely a könyvtár alapfeladatainak ellátását lehetetlenné teszi. A költségvetési fedezet hiánya miatt a vásárolt dokumentumokat döntő többségében pályázati támogatásból – ODR-támogatás, Felsőoktatási könyvtártámogatás –, illetve saját bevételből szerezte be a könyvtár. Hasonlóan pályázati támogatásból – OTKA – tudtuk biztosítani az online adatbázisok elérhetőségét: Philosophers's Index és Literature Resource Center+MLA Bibliography. Az ELTE központi keretéből és a könyvtár költségvetési támogatásából korábban rendelkezésre álló külföldi folyóirat-előfizetéseket – szintén a támogatás elvonásából adódóan – 2004-re nem tudtuk megújítani. A korábban, gyakran évszázadok óta előfizetett és Magyarországon egyedül az Egyetemi Könyvtárba járó folyóiratok 96

százalékát kényszerült lemondani a könyvtár. A magyar tudományos könyvtárügy történetében eddig példátlan mértékű lemondás mind az egyetemnek, mind a gyűjteménynek, mind pedig a magyar tudományos kutatásnak mérhetetlen kárt okozott, pótlásukra a közeljövőben semmi remény sincs.

A könyvtár forgalmi adatai

A regisztrált olvasók száma	A könyvtárat használók száma			Az összesből a kölcsönzések száma	Helyben használt dokumentumok száma	Az összes használt dokumentum száma
	Személyes használatok száma	Távhasználatok száma	Összesen			
9.975	61.092	36.869	97.961	50.937	35.511	86.448

III. Az OM céltámogatások és egyéb programfinanszírozási pályázatok felhasználása

Az Egyetemi Könyvtár a korábbi évekhez hasonlóan 2004-ben is igen aktív és eredményes pályázati tevékenységet folytatott, jóllehet a pályázatokon történő indulási lehetőségeket igen erősen befolyásolta, hogy gyakran nem állt rendelkezésre a szükséges önerő, így több potenciális lehetőséget nem tudtunk kihasználni.

A pályázati tevékenységet és annak eredményességét az alábbi táblázat mutatja.

Pályáztató szervezet	Eredményes pályázatok száma	Elnyert összeg Ft	Eredménytelen pályázatok száma	Pályázott összeg Ft
Informatikai És Hírközlési Minisztérium	1	1.000.000		
Nemzeti Kulturális Alapprogram	16	14.597.750		
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma	3	3.680.000		
Oktatási Minisztérium	1	4.400.000	1	257.000.000
Külügyminisztérium	1	300.000		
OTKA	1	14.535.000		
Belváros-Lipótváros Budapest főváros V. kerület Önkormányzata	1	125.000		
Összesen	24	38.637.750	1	257.000.000

Mint az az adatokból is látható az Egyetemi Könyvtár 2004-ben több pályázatot nyújtott be mint a korábbiakban – 2003-ban 21 darab – és igen jónak minősíthető a pályázatok eredményessége, hiszen mindössze egyetlen pályázata nem nyert: az OM HEPOP 4.1.2 pályázat, amelyben az EK részpályázó volt, hiszen az ELTE közös pályázatot nyújtott be ebben a témában. Sajnos, ez lett volna a legnagyobb összegű pályázat, amely a könyvtár megújításában és az új struktúra kialakításában lehetett volna támogatás. Ennek hiányában a könyvtár távlati fejlesztési terve csak minimális tartalommal, több évre elhúzódóan, illetve anyagi lehetőségeinktől igen behatároltan valósulhat meg. Hiába volt azonban a pályázati tevékenységünk sikeres, mivel a pályázati alapok összege 2004-ben jelentősen csökkent. 2003-ban a 21 pályázat révén közel hetvenmillió támogatást sikerült megszerezni, 2004-ben a 24 sikeres pályázat eredményeként mindössze 38.637.750 forint érkezett a könyvtárhoz támogatásként. Egyértelműen látható a tendencia: egyre inkább csökken azoknak a forrásoknak a volumene és választéka, ahonnan a könyvtár plusztámogatásokat remélhet.

IV. A gazdálkodás általános értékelése

Az Egyetemi Könyvtár 2004. évi gazdálkodásában a válság kezelése kapott prioritást. A fenntartási és a személyi jellegű költségek csökkentése érdekében, illetve a szakmai feladatok változásából eredően bezártuk a korábban olvasóteremként funkcionáló dísztermet, s az olvasói forgalmat a volt szakolvasói terekbe irányítottuk át. Az intézkedés következtében három teljes állású munkatárs munkaviszonyát szüntettük meg felmentéssel. (Két kolléga munkajogi pert indított, amely áthúzódott a 2005. évre.) Áttekintettük az egyes osztályok leterheltségét és tevékenységét is. Ennek következtében újabb két teljes munkaidős és egy félmunkaidős könyvtáros munkaviszonyát szüntettük meg, illetve két fő esetében a korábban nyolcórás munkaviszonyt négyórásra csökkentettük. Így az Egyetemi Könyvtár létszáma 2004-ben a korábbi 77,75 főről 72,25 főre, vagyis összesen 5,5 fővel csökkent. A felmentések eredményeként azonban csupán igen kismértékű bér megtakarítás jelentkezett, mivel az azzal kapcsolatos kifizetések felemésztették a megtakarítást. A további megtakarítások érdekében megszüntettük a főosztály-struktúrát és osztályokat alakítottunk ki, amely a pótlékok kifizetésében jelentett némi költségcsökkentést.

A 2004. évi költségvetési támogatás jelentős mérséklése miatt a felmentések és munkaidő-csökkentések ellenére sem tudott a könyvtár napi működési rendszere normalizálódni. Továbbra is megmaradtak a napi üzemeléssel kapcsolatos fedezethiányok, a legelemibb és legszükségesebb karbantartásokat, felújításokat és beszerzéseket egész évben folyamatosan és rendre el kellett halasztani.

Az Egyetemi Könyvtár 2004. évi bevételeit és kiadásait az alábbi táblázatok mutatják.

Bevételek	
Bevételek összesen	256.380 E Ft
Az összesből fenntartói finanszírozás	205.559 E Ft (80,17 %)
Az összesből pályázaton nyert, a tárgyévben beérkezett támogatás	40.535 E Ft (15,81 %)
Az összesből saját működési bevétel	10.286 E Ft (4,02 %)

Kiadások	
Kiadások összesen	215.845 E Ft
Az összesből munkabér járulékokkal	186.619 E Ft (86,46 %)

Az Egyetemi Könyvtár valamennyi pénzügyi tranzakcióját a megadott határidőre teljesítette, fizetési elmaradás nem volt. A könyvtár gazdálkodása és a bizonylati fegyelem a vonatkozó jogszabályoknak és az ELTE gazdálkodási szabályzatában rögzítettek szerint történt.

Budapest, 2005. március 7.

Dr. Szögi László
főigazgató